בס"ד

"הדף היומי לתולדותינו"

יום ד', כ"ה בטבת תשס"ט (21 בינואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

היום, **כ"ה בטבת** בשנת תרס"ב [1902], נמצא כי:

בפעם הראשונה התורכים מעניקים ליהודים הבאים לארץ רשיון תנועה חוקי לשלושה חודשים בלבד, כל זה תמורת הפקדת דרכונם. רשיון שהייה זה בארץ ישראל נודע בשם "**הפתקה האדומה**".

על כך, שוחחנו בדף לפני שנתיים. הפעם, ברצוננו להוסיף פרטים שמעצבים את התמונה:

= **כבר לאחר מלחמת קרים** [ב-1854] גילה השלטון העות'מאני ניצני הסתייגות מהגירת יהודים ממזרח אירופה לארץ-ישראל, אך הסתייגות זו לא הפריעה להגירה ולהתיישבות בארץ-ישראל. אולם מנובמבר 1881, כשהסתמנה עליה גדולה של יהודים מרוסיה הצארית (בעקבות פרעות "סופת הנגב"), חל שינוי במדיניות זו והממשלה הטילה הגבלות אשר נועדו לבלום את גידולו של היישוב היהודי בארץ ולמנוע ממנו להתיישב בריכוז טריטוריאלי ולהפוך למיעוט לאומי-בדלני בחסותן של מעצמות אירופה. איסור זה פורסם בשנית בסוף אוגוסט 1882. ושנתיים לאחר מכן, באפריל 1884, פרסם "השער העליון" פירמאן שאסר את כניסתם של יהודים לארץ-ישראל והתיר רק את כניסתם של עולי-רגל למשך 30 יום. בגלל לחצם של שגרירי אירופה באיסטנבול דובר בצו המלכותי רק על **קבוצות** עולים ולא על יחידים. ולכן נהגו הקבוצות להתפרק לפני שנכנסו לארץ; כך יכלו הבאים להאריך את שהותם עד 3 חודשים.

באוקטובר 1888 צומצם האיסור רק ל"עולים בהמון" (*en masse*), ואילו לגבי יחידים הוסרו כל ההגבלות. "השער העליון" נימק את איסור ההגירה בטענה כי ארץ-ישראל היא אזור "שמשאביו הנוכחיים לא היו מספיקים לצרכיה של אוכלוסיה גדולה יותר." [נשמע מוכר...?]

ביולי 1891 שוב הוטל איסור על העליה, והפעם גם על עליית יחידים. על כך נוסף בסוף נובמבר האיסור על רכישת קרקעות בארץ. לאיסור זה קדמה עצומה שהוגשה ביוני אותה שנה ושעליה חתמו 500 נכבדים ערבים מירושלים נגד עליה יהודית ורכישת קרקעות. בזכות פעילות דיפלומטית נמרצת באיסטנבול, נעשו גם הפעם וויתורים בפקודה. אף-על-פי כן, פגעו האיסורים בעליה, בייחוד בתקופה השניה. יהודים המשיכו להיכנס לארץ, אף שחלק נעצרו בנמלים וגורשו כלעומת שבאו. עם זאת, קשה להעריך כמה יהודים נמנעו מלעלות ארצה בגלל האיסורים.

הפעילות הציונית המאורגנת אחרי הקונגרס הציוני ה-I בבזל הניעה את הממשלה לאסור את העליה בשלישית, ובמאי 1898 הוכרז איסור כללי ומוחלט על העליה, שחל על כל נתיני המדינות הזרות. בינואר 1901 (היום, כאמור) הונהגה "הפתקה האדומה": עולה-הרגל צריך היה להשאיר את דרכונו בנמל ולקבל, תמורת תשלום, אישור זמני ל-3 חודשים. ואולם, כל אלו שעלו קודם לכן קיבלו אישור שהייה, וכמו-כן, ניתנה להם הרשות לקנות קרקעות.

"**הפתקה האדומה**" בוטלה בספטמבר 1913, אך חודש לפני פרוץ מלה"ע ה-I. ביולי 1914, חודש איסור העליה ואף יצא צו גירוש לכל העולים שנשארו בארץ בתום 3 חודשי השהיה המותרים; אך הוראה זו לא יצאה אל הפועל.

ביצוע תקנות העליה היה תלוי לא רק בלחצם של השגרירים הזרים באיסטנבול, אלא גם ביעילותם של הממשל והמינהל בארץ. הפקידים התורכים לא יכלו להשתלט על המספר הרב של הדרכונים שהופקדו בנמל ונבצר מהם לאתר את היהודים שלא עזבו את הארץ בתום תקופת השהיה המותרת. במקרים רבים התערבו הקונסולים הזרים ופרשו את חסותם על המועמדים לגירוש. = [ההיסטוריה של ארץ-ישראל]

"כִּי לֹא-יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל